

Реферат на тему: "Розвиток літератури, освіти та науки в Україні у 20-30-х рр. XX ст (залікова робота)"

Тематично-літературні реферати

Робота

до диференційованого заліку

на тему:

"Розвиток літератури, освіти та науки в Україні у 20-30-х рр. XX ст."

Ніде так не виявлялися ці свіжі настрої, як у літературі. Марксистські письменники пропагували думку, згідно з якою для здійснення своїх завдань революція, крім суспільно-політичної сфери, повинна сягнути і в область культури. Тобто буржуазне мистецтво і мислення минулого необхідно замінити новим, пролетарським, мистецтвом.

Спроба створити пролетарську культуру в Росії призвела до виникнення літературної організації "Пролеткульту", що спиралася на дві корінні засади: по-перше, пролетарську культуру можна створити, відкинувши традиції й зразки минулого; по-друге, у творенні цієї культури повинні брати участь народні маси. Ототожнений із культурою російського міста, "Пролеткульт" не мав великого впливу серед українців. Однак його ідеї зробили свою справу в процесі виникнення в Україні так званих масових літературних організацій.

У 1922 р. в Харкові під керівництвом Сергія Пилипенка з'явилася перша з масових літературних організацій — "Плуг". Заявивши, що для мас треба створювати таку літературу, яку вони хочуть, ця організація заснувала мережу письменницьких гуртків, котра незабаром охопила 200 письменників і тисячі початківців. Один із діячів організації так висловив ставлення до мистецтва: "Завдання нашого часу в царині мистецтва полягає в тому, щоб приземлити мистецтво, зняти його з п'єдесталу на землю, зробити його потрібним і зрозумілим для всіх". Через рік Василь Еллан-Блакитний організував літературну групу "Гарт", що також прагнула працювати для створення пролетарської культури на Україні. У групу входили Костянтин Гордієнко, Олександр Довженко, Олесь Досвітній, Михайло Йогансен, Олександр Копиленко, Іван Микитенко, Валер'ян Поліщук, Володимир Сосюра, Іван Сенченко, Павло Тичина, Микола Хвильовий та ін.

Поряд із цими марксистськими організаціями виникали також невеликі групи ідеологічно нейтральних або "непролетарських" письменників та художників.

У період українізації особливо виділяється київська літературна група "неокласиків", яку очолював Микола Зеров. До її складу входили Михайло Драй-Хмара, Павло Филипович, О. Бургардт (Юрій Клен), Максим Рильський. Близку освічені люди, вони володіли багатьма іноземними мовами, створювали численні переклади

світової класики, активно протистояли "Пролеткульту". "Неокласики" орієнтувалися на поєднання національних традицій і посещу світової та європейської літератури.

Естетичні погляди "неокласиків" поділяв М.Хвильовий, який виступав проти хуторянства й "масовізму" у літературі. Його публіцистика ("Камо грядеши?", "Думки проти течії") відіграли значну роль у розвитку українського літературного процесу. Стаття "Україна чи Малоросія?" 1926 р. була вилучена з літературного обігу, її опубліковано лише 1990р.

У 1925 р. після розпаду "Гарту" частина його членів (серед них Микола Куліш, Павло Тичина, Микола Бажан, Петро Панч, Юрій Яновський та Іван Сенченко) утворили елітарну літературну організацію "Вапліте" ("Вільна академія пролетарської літератури") на чолі з Миколою Хвильовим.

Противниками "Вапліте" були не лише Пилипенко та інші прихильники "Плуга". З критикою "буржуазно-націоналістичної ідеології" виступило тодішнє комуністичне керівництво України. Навіть Сталін вказав на небезпеку поглядів М.Хвильового. Для боротьби з поширенням націоналістичних ідей у літературі у 1927 р. було створено прорадянську організацію ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) і посилено контроль комуністичної партії за літературною діяльністю.

У розпал цих подій з'являються літературні твори високого гатунку — П.Тичини та М.Рильського. Одразу ж після виходу в 1918 р. збірки "Сонячні кларнети" П.Тичина здобув широке визнання. Продемонстроване ним у таких наступних збірках, як "Замість сонетів і октав", "Вітер з України", мистецьке володіння словом не лишало сумніву в тому, що твори Тичини є справжньою віхою в розвитку української поезії. Поезії Максима Рильського, що публікувались у збірках "Під осінніми зорями", "Синя далечінь", "Тринадцята весна", були стриманими, філософськими й глибоко вкоріненими у класичні традиції Заходу. Серед багатьох інших поетів того часу на особливу увагу заслуговують Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Євген Плужник, Володимир Сосюра, Микола Бажан і Тодось Осьмачка.

Головними темами прозових творів були наслідки революції та громадянської війни в житті людини і суспільства. У "Синіх етюдах", що пройняті тонким почуттям слова, симбіозом романтичності й грубого реалізму, Микола Хвильовий оспівує революцію, в той час як в "Осені" і "Я" він відображає її суперечності й своє зростаюче почуття розчарування нею. В таких творах, як "У житах", Григорій Косинка майстерно змальовує рішучість селян у боротьбі з чужоземцями. У романі "Місто" скептично-містичний Валер'ян Підмогильний описує, як українському селянинові безбідно жити в чужому для нього місті завдяки тому, що він відмовляється від кращих селянських цінностей. У своєму творі "Із записок холоуя" майстер сатири Іван Сенченко висміює безхребетних лакиз, що їх породжував радянський лад. У романі Юрія Яновського "Чотири шаблі" з його яскравими описами селян-партизан проступає дух запорозьких козаків. Але неперевершеним щодо популярності був Остап Вишня, дотепні гуморески якого читали мільйони людей.

Серед драматургів найвидатнішою постаттю був Микола Куліш. Три його п'єси —

"Народний Малахій", "Мина Мазайло" і "Патетична соната" — викликали сенсацію своєю модерністською формою і трагікомічним трактуванням нової радянської дійсності, російського шовінізму, "малоросійської" ментальності, анахронічного українського націоналізму, духовної незрілості комуністів-доктринців.

У цей період сталися показові зміни у відносинах між українським Заходом і Сходом. Якщо на межі століть галицькі видання відкривали свої шпальти для письменників з Наддніпрянщини, то в 20—30-ті роки східноукраїнська преса широко публікує галицьких та буковинських авторів. А в Харкові створюється письменницька спілка "Західна Україна" з однойменним журналом, яку після повернення з Америки очолює Мирослав Ірчан. Імена Ярослава Гала-на, Степана Тудора, Петра Козланкжа, Ярослава Кондри, Олександра Гаврилюка, Василя Бобринського, Катерини Гриневичевої, Мирослави Сопілки розмаїто репрезентують літературно-мистецькі пошуки західноукраїнських авторів.

Новаторським талантом у Західній Україні вирізнявся поет-імажиніст Богдан-Ігор Антонич. Привертають увагу філософським осмисленням буття збірки "три перстені", "Книга Лева", "Зелена Євангелія", "Ротації". Творчість Б.І.Антонича співзвучна з поезією П.Тичини.

2. На розвитку театрального мистецтва 20— 30-х років також позначився процес українізації, що трагічно закінчився "розстріляним відродженням".

Новим етапом у розвитку українського театру став 1918р. У Києві утворилися три театри: Державний драматичний, Державний народний і "Молодий театр". Державний драматичний театр очолювали Олександр Загаров і В.Кривецький, виховані на традиціях Костянтина Станіславського і Володимира Немировича-Данченка.

Державний народний театр очолював Панас Саксаганський. До складу трупи увійшли Марія Заньковецька, Любов Ліницька, Дарія Шевченко. Репертуар складався з побутової, історичної й класичної тематики.

У 1922 р. діячі "Молодого театру" створюють у Києві творче мистецьке об'єднання — модерний український театр "Березіль", що існував до 1926р. Очолює цей театр Лесь Курбас, видатний режисер-реформатор українського театру.

Лесь Курбас у цей період пристосовує принципи модерну до класичного західноєвропейського й українського репертуару (драми В. Шекспіра, Ф. Шиллера, п'єси М. Старицького, І. Карпенка-Карого). З творчого об'єднання бере початок театральна бібліотека, театральний музей, перший театральний журнал.

Втіленням творчих пошуків театру постали вистави, постановку яких Лесь Курбас здійснює в різних стилях: традиційно-реалістичному ("У пущі" Лесі Українки), психологічному ("Чорна Пантера і Білий Ведмідь", "Гріх" В. Винниченка), символічному ("Драматичні етюди" О. Олеся), народного гротеску ("Різдвяний вертеп"), імпресіоністському ("Йола" Є. Жулавського). Етапною у творчості митця і в історії українського театру стала вистава "Гайдамаки" Т. Г. Шевченка.

У 1926— 1933 рр. театр "Березіль" працює в Харкові. До його складу входять митці Мар'ян Крушельницький, Амвросій Бучма, Наталія Ужвій, Іван Мар'яненко, Йосип

Гірняк, Валентина Чистякова, Надія Титаренко, О.Добровольська. Найближчим помічником Леся Курбаса у модернізації українського театру став драматург Микола Куліш. У його п'єсах ("Мина Мазайло", "Народний Малахій") знайшли широке відображення взаємозв'язки людини і нового історичного часу.

У 1934 р. театр "Березіль" переіменовано в театр ім.Т.Г.Шевченка. Доля Леся Курбаса, Миколи Куліша, як і багатьох представників творчої інтелігенції України, склалася трагічно. Вони були репресовані й розстріляні 1937 р. у Соловецькому таборі особливого призначення.

Творчість Леся Курбаса належить до визначних здобутків українського і світового театру ХХ ст.

У цей період значного розвитку набуває український кінематограф. Величезний вклад у розвиток кінематографу здійснив Олександр Довженко такими фільмами, як "Звенигора", "Арсенал", "Земля".

3. Різноманітність стилів і напрямів була властива і образотворчому мистецтву. Так, серед професури Академії мистецтв, утвореної в грудні 1917 р. в Києві, були Микола Бурачек, Михайло Жук, Василь Кричевський, Абрам Маневич, Олександр Мурашко, Георгій Нарбут — митці різних шкіл.

Авангардне мистецтво представляли Олександр Богомазов, Михайло Бойчук, Казимир Малевич та ін. О. Богомазов — художник-кубофутурист, автор трактату "Живопис та елементи", у якому виклав бачення авангардного мистецтва. К. Малевич — один із основоположників супрематизму, його мистецтво ґрунтується на фольклорних джерелах. Цікаво, що свій "Чорний квадрат" він характеризував як "живописний реалізм селянки у двох вимірах", зближаючи у такий спосіб елітарний абстракціонізм з народним мистецтвом.

Новаторські пошуки властиві творчості Петра Холодного, який послідовно розробляв принципи сучасного українського стилю в монументальному мистецтві, вбачаючи цей стиль у новому переосмисленні традицій давноруського іконопису.

Новий напрям монументального мистецтва ХХ ст. започаткував М. Бойчук. Цей напрям — так званий неовізантизм, в основі якого лежали конструктивні особливості візантійського та давноруського живопису (домонгольського періоду). В його творах присутня іконописна традиція ("Плач Ярославни"). Пізніше, коли його стали таврувати в пресі за "ухили", дорікати за "живопис на фанері", М.Бойчук на сторінках "Вечірнього Києва" (1929 р.) нагадував: "Я ніколи не приховував своєї праці і демонстрував її в тих мистецьких творах, які виконувалися саме для мас..."